[2019] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 638

ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2019 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 46)

ਵਿੱਚ

(2018 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 298)

10 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2019

[ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ (CJI), ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਅਤੇ ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923: ਧਾਰਾਵਾਂ 3 ਅਤੇ 5 - ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ - ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਢਲਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 5 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ - ਉਕਤ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਦੋ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਸਨ - ਕਿਹਾ: ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 13 (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਵੇ - ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਨਤਕ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ - ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ

ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਕਰਕੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਦਸਤਾਵੇਜ਼) ਜਨਤਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਆਮ ਸਮਝ ਪਹੁੰਚ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿੱਟੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਥਹੀਣ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ - ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 - ਧਾਰਾ 123 - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 13 (2) (ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ CJI, ਅਨੁਸਾਰ)

638

XXXXXX

639ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872: ਧਾਰਾ 123 - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ, ਮੁਆਫੀ - ਕਿਹਾ ਕਿ: ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ

ਆਧਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੋਵੇ। । (ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ)

ਪ੍ਰੈਸ: ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ - ਜੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (a)। (ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ)

ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ: ਤਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ- ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ - ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2005 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ - ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ - ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਦੂਜਾ ਸਿਰ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ - ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ - ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੀ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ, ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧ - ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2005 - ਧਾਰਾ 8 (1) (a), 8 (2). (ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ)

XXXXXX

ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ (CJI) ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.)

1. ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ

ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 5] [654-C]

2. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਨਤਕ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੁਰੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ, ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਆਮ ਸਮਝ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਰਥਹੀਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 6] [654-D-F]

XXXXXX

641ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

3. ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2005 ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (2) ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 8 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ, ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ। ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ, ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰ੍ਹੇ 9, 12] [655-F-G; 666-G]

ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ **AIR 1973 SC 1461: [1973] Suppl. SCR 1 - ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਰਨ ਕੀਤਾ।**

ਰੋਮੇਸ਼ ਥੱਪਰ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ **AIR 1950 SC 124: [1950] SCR 594**; ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ **AIR 1950 SC 129: [1950] SCR 605;** ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ (ਬੰਬਈ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **1985 (1) SCC 641: [1985] 2 SCR 287;** ਪ੍ਰਿੰਟਰ (ਮੈਸੂਰ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਹਾਇਕ ਵਪਾਰਕ ਟੈਕਸ ਅਧਿਕਾਰੀ **1994 (2) SCC 434: [1994] 1 SCR 682**; ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **AIR 1982 SC 149: [1982] SCR 365;** ਪੂਰਨ ਮੱਲ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ (ਜਾਂਚ) ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ **AIR 1974 SC 348: [1974] 2 SCR 704;** ਮੁੱਖ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਨਾਮ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ **(2011) 15 SCC 1: [2011] 13 SCR 505 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ **403 U.S. 713 (1971) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।**

ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ (ਸਹਿਮਤੀ)

1. ਤਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਤਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਨਾਲ ਹੀ, ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 124 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 124 ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪਹਿਲੂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 162 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰ੍ਹੇ 7, 8] [660-C-F]

XXXXXX

ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **1981 (Suppl) SCC 87: [1982] SCR 365;** ਮੈਸਰਜ਼ ਡੋਯਪੈਕ ਸਿਸਟਮਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **1988 (2) SCC 299: [1988] 2 SCR 962 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਰਾਜੇਂਦਰ ਸੈਲ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਬੀ.ਆਰ. ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ **2005 (6) SCC 109: [2005] 3 SCR 816;** ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼

(ਬੰਬਈ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ **1985 (1) SCC 641: [1985] 2 SCR 287 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।**

2.1 ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, ਸਾਲ 1923 ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗਾ। ਧਾਰਾ 24 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਮੇਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਖੁਫੀਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਗਠਨਾਂ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਗੀ ਜਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

2.2 ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (2) ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ, ਧਾਰਾ 8 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਛੋਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ

ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 19] [668-E-G]

XXXXXX

643ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

2.3 ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ, ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਨਾਟਕੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸਿਰਲੇਖ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ

ਆਉਣਗੇ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 20] [668-H; 669-A-B; E-H]

XXXXXX

3.1 ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਕੇਸ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹਨ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ,

ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 24, 25, 26) [670-H; 671-A-C; F-G]

ਪੂਰਨ ਮੱਲ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ (ਜਾਂਚ) ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ **AIR 1974 SC 348: [1974] 2 SCR 704;** ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ **AIR 1975 SC 865: [1975] 3 SCR 333 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

3.2 ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦਾ ਆਮ ਨਿਯਮ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਜਿਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਪੈਰ੍ਹੇ 27, 31) [678-B-D]

XXXXXX

645ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

ਟਾਈਮ ਬਨਾਮ ਹਿੱਲ **385 US 374;** ਡੈਨਿਸ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ **341 US 494**; ਸਾਂਕੀ ਬਨਾਮ ਵਿਟਲਾਮ **(1978) 142 CLR 1;** ਰੋਜਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ **1973 A.C.. 388 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ		
[1950] SCR 594	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[1950] SCR 605	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[1985] 2 SCR 287	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[1994] 1 SCR 682	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 4
[1982] SCR 365	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[1974] 2 SCR 704	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 7
[2011] 13 SCR 505	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 8
[1973] 0 ਬੇਨਤੀ SCR 1	ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਰਨ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 11

ਪੀ.ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ		
[2005] 3 SCR 816	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 2
[1985] 2 SCR 287	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 5
[1975] 3 SCR 333	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 9
[1982] SCR 365	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 10
[1988] 2 SCR 962	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 10
[1975] 3 SCR 333	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 25
[1974] 2 SCR 704	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 26

ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2018 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 298 ਵਿੱਚ 2019 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ) ਨੰਬਰ 46.
ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ

ਨਾਲ

W.P.(Crl.) ਨੰਬਰ 225/2018, ਵਿੱਚ M.A. ਨੰਬਰ 58/2019, W.P.(Crl.) ਨੰਬਰ 297/2018 ਵਿੱਚ R.P.(Crl.) ਨੰਬਰ 122/2019, W.P.(C) ਨੰਬਰ 298/2018 ਵਿੱਚ M.A.ਨੰਬਰ 403/2019, W.P.(C) ਨੰਬਰ 1205/2018 ਵਿੱਚ R.P.(C) ਨੰਬਰ 71/2019.

XXXXXX

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧੀਰਾਂ ਵਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਕੇ.ਕੇ.ਵੇਣੂਗੋਪਾਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਵਿਕਾਸ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਧੀਰਜ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਆਲੋਕ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਹਾਰਦਿਕ ਲੂਥਰਾ, ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਕੁਮਾਰ, ਰੁਸ਼ੀ ਖਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪੀਕਾ ਕਾਲੀਆ, ਕਪਿਸ਼ ਸੇਠ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬੈਨਰਜੀ, ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਗਰਗ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਆਰ. ਬਾਲਾਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ, ਅਰੁਣ ਸ਼ੌਰੀ, ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ, ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ:

ਫੈਸਲਾ

ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ

1. ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਢਲਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਏ ਗਏ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ:

(a) ਰਾਫੇਲ ਸੌਦੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਟੀਮ ('ਆਈ.ਐਨ.ਟੀ.') ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਅੱਠ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਨੋਟ (ਨੋਟ ਮਿਤੀ 01.06.2016)

(b) ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ) ਦਾ ਨੋਟ-18, F.No. AirHQ/S/96380/3/ASR PC-XXVI (ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਗੁਪਤ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ)

(c) ਐਸ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ (ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ, AIR-III) ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਨੋਟ-10, ਨੋਟ ਮਿਤੀ 24.11.2015 (ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਗੁਪਤ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ)

2. ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ

ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਨਤਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3, 5 (1) : ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਅਤੇ 8 (2) ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

XXXXXX

647 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ]

3. **ਜਾਸੂਸੀ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨੇ**: (1) ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ -

(a) ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ, ਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਜਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ; ਜਾਂ

(b) ਕੋਈ ਵੀ ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ ਜਾਂ ਨੋਟ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ

(c) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ ਜਾਂ ਨੋਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧ:

ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਰੱਖਿਆ, ਹਥਿਆਰ, ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜਾਂ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਮਾਈਨ, ਮਾਈਨਫੀਲਡ, ਫੈਕਟਰੀ, ਡਾਕਯਾਰਡ, ਕੈਂਪ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ।

(2) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਜੁਰਮ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ, ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ; ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਵਰਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਜਾਂ ਸੰਚਾਰਿਤ

ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਜਾਣਕਾਰੀ, ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਇਆ, ਪ੍ਰਾਪਤ, ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਜਾਂ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

XXXXXXX

5. **ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਗਲਤ ਸੰਚਾਰ ਆਦਿ** (1) ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਕੈਚ, ਪਲਾਨ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਤੱਕ ਉਸਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਅਹੁਦਾ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ-

(a) ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ, ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਸਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ; ਜਾਂ

(b) ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ

(c) ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਉਸਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਜਾਂ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ

XXXXXX

649 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ]

(d) ਸਕੈਚ, ਯੋਜਨਾ, ਮਾਡਲ, ਲੇਖ, ਨੋਟ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਗੁਪਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਜਾਂ ਪਾਸਵਰਡ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਉਚਿਤ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) xxxx xxxx xxxx xxxx

(3) xxxx xxxx xxxx xxxx

8. ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ- (1) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, -

(a) ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਰਣਨੀਤਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ।

(b) xxxx xxxx xxxx xxxx

(c) xxxx xxxx xxxx xxxx

(d) xxxx xxxx xxxx xxxx

(e) xxxx xxxx xxxx xxxx

(f) xxxx xxxx xxxx xxxx

(g) xxxx xxxx xxxx xxxx

(h) xxxx xxxx xxxx xxxx

(i) xxxx xxxx xxxx xxxx

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(2) ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 (1923 ਦਾ 19) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(3) xxxx xxxx xxxx xxxx

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਆਮ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

123. ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਬੂਤ: ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ, ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

3. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਫਰਵਰੀ 2019 ਦੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਾਂ 'ਤੇ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਯਾਨੀ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਨੋਟ-18 ਵੀ ਡਿਜੀਟਲ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮੈਂਬਰ 'ਦਿ ਵਾਇਰ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

4. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਤਿੰਨੇਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਿੰਦੂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਤਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 13 (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ **<u>ਰੋਮੇਸ਼ ਥੱਪੜ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ 1 ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ</u>** [2] ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਮੌਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਸਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ **<u>ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰਾਂ (ਬੰਬਈ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ</u>** [3] ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

“ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਕੌੜੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹਨ। ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਮਜ਼ ਮੈਡੀਸਨ ਨੇ ਜਦੋਂ 1789 ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: "ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ" (ਦੇਖੋ, 1 ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (1789-96) ਪੰਨਾ 141) ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਮੇਲਨ ਜਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਕਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

---

[1]AIR 1950 SC 124

[2]AIR 1950 SC 129

[3]1985 (1) SCC 641

XXXXXX

651 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ]

ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ, ਉਹ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕਨ ਬਿੱਲ ਆਫ ਰਾਈਟਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਏ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮੈਂ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਨਿਯਮਿਤ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਖਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰੈਸ ਰੱਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗਾ" [ਦੇਖੋ, ਡੀ. ਆਰ. ਮਨਕੇਕਰ: ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਪ੍ਰੈਸ (1973) ਪੰਨਾ 25)] ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰੋਮੇਸ਼ ਥੱਪਰ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ[4] ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ [5] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 19 (2) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਨਹਿੱਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਉਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਦੇ ਖੰਡ (2) ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧਾਂ, ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

.....

[4]AIR 1950 SC 124

[5]AIR 1950 SC 129

XXXXXX

ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ (ਮੈਸੂਰ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਹਾਇਕ ਵਪਾਰਕ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ [6] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖ਼ਬਰਾਂ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ, ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅੱਜ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਡਗਲਸ (ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਅਲਮੈਨਕ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ ਹੈ"। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਟਰਮੀਨੀਲੇ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਕਾਗੋ, (1949) 93 L.Edn. 1131ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ.., "ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹਨ, ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਣ ਅਕਸਰ ਭੜਕਾਊ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਬੇਚੈਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ... ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਧੇਰੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਲਪ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ, "ਜਾਂ

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਆਧਾਰ" ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰੀਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ । ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਬੇਸ਼ਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਬੇਸ਼ਕ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਦੇ ਖੰਡ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਡੀ ਜੋਂਗ ਬਨਾਮ ਓਰੇਗਨ ਰਾਜ, (1937) 299 U.S. 353 ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਓਨੀ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਫੈਰੇਟ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅੰਤ ਤੱਕ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਬਦਲ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਚਾਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ।

---

[6]1994 (2) SCC 434

XXXXXX

653 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ]

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰੈਸ, ਚਾਹੇ ਵਪਾਰਕ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਕੇ, ਅਣਚਾਹੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਨਤਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ

ਥਾਮਸ ਜੈਫਰਸਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ "ਗੁਆਚੇ ਬਿਨਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ"। ਥਾਮਸ ਜੈਫਰਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਬੁਰਾਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਆਚੇ ਬਿਨਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (1786 ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਜੇ. ਕਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ,) ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ "ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ, ਨਿਰਪੱਖ, ਜਨਤਕ-ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਉਸ ਜਨਤਕ ਗੁਣ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ, ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਫੌਜੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਪ੍ਰੈਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਅਧਾਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਗਣਤੰਤਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ", ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋਸੇਫ ਪੁਲਿਟਜ਼ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

5. ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ **<u>ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ</u>**[7] ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗੂੰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਰਸ਼ਲ, ਜੇ ਨੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ "ਪੈਂਟਾਗਨ ਪੇਪਰਜ਼" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਜਾਂ ਰੋਕ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 18 U.S. ਨਿਯਮਾਵਲੀ § 793 ਨੇ ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਈਟਮਾਂ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਾਬੰਦੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 6:3 ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ "ਪੈਂਟਾਗਨ ਪੇਪਰਜ਼" ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਖੁਦ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ,

ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

---

[7]403 U.S 713 (1971)

XXXXXX

6. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਨਤਕ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਤਿੰਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ** [8] ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਤਹਿਤ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ

ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਆਮ ਸਮਝ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਉਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਅਰਥਹੀਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਛੋਟ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

7. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦਸਤਾਵੇਜਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਾਂ 'ਤੇ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? **ਪੂਰਨ ਮੱਲ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ (ਜਾਂਚ) ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਨਵੀਂ** ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

---

[8]AIR 1982 SC, 149

XXXXXX

655 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ [ਰੰਜਨ ਗੋਗੋਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ]

8. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ **ਮੁੱਖ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਨਾਮ ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ**[10] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ:

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ 2005 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਐਕਟ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੇਕ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਹ ਐਕਟ ਇੱਕ ਸੂਝਵਾਨ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ

ਜਾਣਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

9. ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ (ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (2) ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 8 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ, ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਗੀ।

---

[9]AIR 1974 SC 348

[10] (2011) 15 SCC, 1

XXXXXX

10. ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸਾਨੂੰ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਲਿਮੀਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

11. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **केशवानंद भारती श्रीपदगलवरु बनाम केरल राज**[11] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹੀ ਸੀ।

"ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਆਂਇਕ ਕੁਲੀਨਸ਼ਾਹੀ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਅਮੀਰਤਾ, ਗੁਪਤ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਂ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਸਹੀ ਮੰਚ ਜਨਤਕ ਰਾਏ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। **ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਹੰਗਾਮੇ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਅਕਾਦਮਿਕ ਹਿੱਤ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ**

<u>ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।</u>

(ਜੱਜ ਖੰਨਾ - ਪੈਰਾ 1535)

12. ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਿੰਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ, ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

---

[11]AIR 1973 SC 1461

<u>XXXXXX</u>

657ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

<u>ਆਦੇਸ਼</u>

ਕੇ.ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.

1. ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼: -

2. ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਮੀਡੀਆ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਸੀਮ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਾਜੇਂਦਰ ਸੈਲ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਬੀ.ਆਰ. ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ 2005 (6) SCC 109 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

"31. 24 ਘੰਟੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਮੀਡੀਆ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.....

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਖਪਤਕਾਰ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵਗਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

3. ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਡਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਿਆਰੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਆਦਮੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪੱਖਪਾਤ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤ ਜੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਯਮ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਮੀਡੀਆ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰੈਸ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪੱਖਪਾਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

ਇਹ ਨਿੱਜੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1)(a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਮਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1)(a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ

ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਮੀਡੀਆ ਘਰਾਣਿਆਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰੁਝਾਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਦਿ ਇੰਡੀਅਨ ਮੀਡੀਆ' ਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਲਾਈਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਵਰਗੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਹੈ:

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤੀਬਰ ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਜੋ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪਾਦਕੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਵਪਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਵੇਦੀ 'ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਆਦਤ ਸੀ।

4. ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਸਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਕੌਣ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਬਨਾਮ ਹਿੱਲ 385 US 374 ਵਿੱਚ US ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

659ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

5. ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ (ਬੰਬਈ) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 1985 (1) SCC 641, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

"..... ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ (ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ) ਇਸ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। (ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਬਨਾਮ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ (1973) 3 ALL ER 54 ਵਿੱਚ ਗਲੈਸਡੇਲ ਦੇ ਲਾਰਡ ਸਾਈਮਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਜਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ: (i) ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪੂਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ii) ਇਹ ਸੱਚ

ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, (iii) ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ (iv) ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਜਬ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ.....

6. ਜਸਟਿਸ ਡਗਲਸ ਦੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਡੈਨਿਸ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ 341 US 494 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਸਲ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹੋ:

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਉੱਚ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ ਉੱਚਾ ਅਹੁਦਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦਬਾਅ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਚਰਚਾ ਝੂਠੇ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੈਰੋਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਚਰਚਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਪੱਖਪਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਲਈ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸਭਿਅਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਾਡੀ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਿਚਲੇ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ; ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਸਮਝ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕੀਤੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਮਹਿੰਗਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਿਲੀ ਕੱਢਣ ਦੇਣ ਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੈਂਸਰ ਦਾ ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਧਰਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਭਿੰਨ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਸਕਣ।

XXXXXX

7. ਤਾਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਟਾਈਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਨਾਲ ਹੀ,

ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 124 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 124 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"124. ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਚਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਚਾਰਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 124 ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਪਹਿਲੂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

8. ਧਾਰਾ 162 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ <u>ਮੈਸਰਜ਼ ਡੋਯਪੈਕ ਸਿਸਟਮਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ</u> 1988 (2) SCC 299 ਦੇ ਪੰਨਾ 327 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖੋ)। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

9. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ; AIR 1975 SC 865, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਏ. ਐਨ. ਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਪਤਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਪਤਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਪੰਨਾ 40 'ਤੇ 1973 AC 388 (Supra) ਦੇਖੋ)। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ,

XXXXXX

661ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਕਾਗਜ਼, ਵਿਦੇਸ਼ ਦਫਤਰ ਭੇਜਣ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਭਾਗੀ ਮਿੰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

10. ਮੈਂ ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 1981 (Suppl) SCC 87 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਡੋਯਪੈਕ ਸਿਸਟਮਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 1988 (2) SCC 299 ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

“45.....” ਇਹ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ ਦੇ ਕੇਸ 1975 (4) SCC 428 ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਚਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿੰਟ, ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮਿੰਟ, ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਭਾਗੀ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਦੂਤਾਂ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ (ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ, [1968] ਅਪੀਲ ਕੇਸ 910 ਪੰਨਾ 952, 973, 979, 987 ਅਤੇ 993 ਅਤੇ ਰੇਗ ਬਨਾਮ ਲੇਵਿਸ ਜੱਜ, ਸਾਬਕਾ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, [1973] A.C. 388 412 'ਤੇ, ਕੈਬਨਿਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਾਗਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਲਾਨੀਅਨ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦੇ ਤਹਿਤ, 129 ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਕਾਨੂੰਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 650) ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜੋ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ (ਰੇ. ਗ੍ਰੋਸਵੇਨਰ ਹੋਟਲ, ਲੰਡਨ [1964] 3 All E.R. 354 (CA) ਰਾਹੀਂ"।

ਡੋਯਪੈਕ (Supra) ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ: -

46. ਇਸ ਲਈ ਕੈਬਨਿਟ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਬਨਿਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਿਓਫਰੀ ਵਿਲਸਨ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਤੱਥ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਕਰਣ, ਪੰਨਾ 462 ਤੋਂ 464 ਦੇਖੋ, ਪੰਨਾ 463 ਪੈਰਾ 187 'ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

XXXXXX

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਨੁਕਸਾਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਸਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿੰਟਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਸੰਚਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸ਼ੰਕਰ, AIR 1987 SC 1554 ਪੰਨਾ 1559 ਤੇ ਅਤੇ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1962] ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਦੇਖੋ। ਏਅਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਡੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ, [1983] 1 All ER 161 ਦੇ 180 ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

11. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਠੋਰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਹੈ।

ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਕੇਸ (Supra) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਚਰਚਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

"ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਛੋਟ ਦੇਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਿਬਸ, ਏ.ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਸੈਂਕੀ ਬਨਾਮ ਵਿਟਲਾਮ (1978) 21 ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ ਐਲ.ਆਰ. 505:53 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ "ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਊਨ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਚਾਰ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ" ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਕ੍ਰਾਊਨ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ "ਸਖਤ ਚੀਜ਼ਾਂ" ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਲਈ ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ (ਦੇਖੋ: ਨੀਲਸਨ ਬਨਾਮ ਲੂਗਰਨੇ (1981) 1 All ER 829 ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਡੇਨਿੰਗ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 1 ਪੰਨਾ 835 'ਤੇ।

12. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਾਰ ਬਾਰੇ, ਭਾਵ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਕਿ ਖੁਲਾਸਾ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ, ਮੈਂ ਐਸ.ਪੀ. ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 72 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

XXXXXX

663ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ
[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

"72. ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ 1968 AC 910 ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: "ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ", ਵਿਦਵਾਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਲੋਚਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਇੰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਆਧਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ "ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਲੋਚਨਾ" ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ

ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗੁਪਤਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਜੇ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰੇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਪ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਰੰਤ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ?

ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪੈਰਾ 73 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: -

"73. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ 'ਤੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਕੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜਨਹਿੱਤ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੱਟ ਲੱਗੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਾਪਸ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਨਹਿੱਤ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ 1968 AC 910 ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਅੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

XXXXXX

ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਟਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸੱਟ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਇੰਨੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਜਨਤਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ, ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਰਡ ਸਾਈਮਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸੱਟ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪੱਖ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਪੱਖ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ

ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੰਨਾ 406 'ਤੇ ਰੇਗ ਬਨਾਮ ਲੇਵਿਸ ਜੇ.ਜੇ. ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਪੀਅਰਸਨ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇਖੋ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲੂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਇਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇਗੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਪਰ ਜੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ.....

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

665ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ
[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

13. ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123, ਧਾਰਾ 124 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 162 ਜਨਹਿੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਗਲਾ ਪਹਿਲੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 (2) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 74 (2) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

74 (2) ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਕੈਬਨਿਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਮੈਂ 8 (1) (i) ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ: -

“8 (1) (i) ਕੈਬਨਿਟ ਕਾਗਜ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ, ਸਕੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਤੱਥ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ:

XXXXXX

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜੋ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ;

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 74 (2) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 14. ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2005 ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 2 (i) 'ਰਿਕਾਰਡ' ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"2 (i) "ਰਿਕਾਰਡ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-

(i) ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਫਾਈਲ;

(ii) ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਈਕਰੋਫਿਲਮ, ਮਾਈਕ੍ਰੋਫਿਕ ਅਤੇ ਫੈਕਸੀਮਾਈਲ ਕਾਪੀ;

(iii) ਅਜਿਹੀ ਮਾਈਕਰੋਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਚਿੱਤਰ ਜਾਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਾਣ

(ਭਾਵੇਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ); ਅਤੇ

(iv) ਕੰਪਿਊਟਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤੱਥ;

ਧਾਰਾ 2 (j) ਵਿੱਚ 'ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:
"(j) "ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:
(i) ਕੰਮ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ;

(ii) ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨੋਟ, ਐਕਸਟਰੈਕਟ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀਆਂ ਲੈਣਾ;

(iii) ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਮੂਨੇ ਲੈਣਾ;

(iv) ਡਿਸਕਟਾਂ, ਫਲਾਪੀਆਂ, ਟੇਪਾਂ, ਵੀਡੀਓ ਕੈਸੇਟਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੋਡ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟਆਊਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸਟੋਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

XXXXXX

667ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI) ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

15. ਧਾਰਾ 8 ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਬਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

8. ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ - (1) ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ,

(a) ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਰਣਨੀਤਕ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ;

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 8 (2) ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"8 (2) ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

16. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਧਾਰਾ (8) ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਧਾਰਾ 22 ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

22. ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੋ- ਇਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਧਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ।
17. ਮੈਂ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 24 ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

"24 (1). ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੁਫੀਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਗਠਨਾਂ' ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਉਪ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

XXXXXX

18. ਧਾਰਾਵਾਂ 22 ਅਤੇ 24 ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਲ 1923 ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। ਧਾਰਾ 24 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਮੇਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਖੁਫੀਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਗਠਨਾਂ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੁਲਾਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਗੀ ਜਾਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਜਨਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਗਰੀਬੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਕਸਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

19. ਧਾਰਾ (8) ਵੱਲ ਮੁੜਕੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਣ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (2) ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ, ਧਾਰਾ 8 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗੁਪਤਤਾ ਐਕਟ, 1923 ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਛੋਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

669ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI)ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ
[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

20. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ

ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ, ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਨਾਟਕੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 (2) ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਬੁਨਿਆਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਖੰਡ (a) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇ ਉੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡਾ ਭਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਘੱਟ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਧਾਰਾ 8 (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ

ਦਾਅਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸਿਰਲੇਖ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਖੁਲਾਸੇ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੈਰਾ '9' ਦੇਖੋ)। ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

21. ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਧਾਰਾ 8 (2) ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਅਟੁੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਹੋਰ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਮੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਇੰਨੀਆਂ ਭਾਰੀ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸੱਭਿਅਕ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪਛਾਣ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

22. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਟੀਚੇ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰੰਤਰ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਟੱਲ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 8 (2) ਨੂੰ ਉਕਤ

ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਢਾਲ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

23. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਆਰਟੀਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਮਲਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਕੇਸ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ।

24. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 8 (1) (a) ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਧਾਰਾ 8 (2) ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ

ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਅਦਾਲਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਾਂਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਕ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਜੇ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 74 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

XXXXXX

671ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI)ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ
[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

25. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ AIR 1975 SC 861 ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੇ.ਕੇ. ਮੈਥਿਊ, ਜੇ. ਦੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"81. ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਬਲੂ ਬੁੱਕ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ

'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਅਣਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

26. ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ (ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਮੱਲ ਬਨਾਮ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ AIR 1974 SC 348 ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ (ਜਾਂਚ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖੋ)। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ:

"25. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (1910) ILR

37 Cal 467 ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਸਰ ਲਾਰੈਂਸ ਜੇਨਕਿਨਸ ਪੰਨਾ 500 ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

XXXXXX

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਾਸ ਨੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤਲਾਸ਼ੀ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਲੱਭੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਖੋਜ ਦੌਰਾਨ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਿਮੂਤਵਾਹਨ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰ ਆਮ ਸਮਝ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ- "ਇੱਕ ਤੱਥ ਨੂੰ 100 ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ," ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਵਿਲੱਖਣ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ: "ਜੇ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ 'ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਤਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਖੋਜ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

....

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਪਰਖ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

27. ਹੁਣ ਧਾਰਾ 123 ਅਧੀਨ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਧਿਰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਪੀ ਅਸਲ ਦੀ ਸਹੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਪੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮੂਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਸਾਂਕੀ ਬਨਾਮ ਵਿਟਲਾਮ (1978) 142 ਸੀ.ਐਲ.ਆਰ. 1 ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਟਲਾਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਐਕਟ 1914 ਦੀ ਧਾਰਾ 86 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਸਰ ਹੈਰੀ ਗਿਬਜ਼, ਏ.ਸੀ.ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

XXXXXX

673 ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI)ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ
[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

"43. ਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ਜਿਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਅ 'ਤੇ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਡੰਕਨ ਬਨਾਮ ਕੈਮਲ, ਲਾਇਰਡ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ [1942] UKHL 3; (1942) AC 624, ਪੰਨਾ 633-634 ਤੇ; ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ (1968) AC, ਪੰਨਾ 966-967, 987 ਤੇ; ਰੇਗ. ਬਨਾਮ ਲੇਵਿਸ ਜੱਜ; ਸਾਬਕਾ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ (1973) AC ਪੰਨਾ 407-408 'ਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

48. ਰੌਬਿਨਸਨ ਬਨਾਮ ਦੱਖਣੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ (ਨੰਬਰ 2) (1931) AC ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 718 ਤੇ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ"। ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਦੇਖੋ ਮਾਰਕੋਨੀ ਦੀ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ

(ਨੰਬਰ 2) (1913) 16 CLR, ਪੰਨਾ 188, 195, 199; ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਬਨਾਮ ਫੋਰਡ (1957) 2 FLR 202, ਪੰਨਾ 209. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ੍ਰੀ ਵਿਟਲਾਮ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਤੱਥ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੁਨੀਆ ◌ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਢੁਕਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੈਬਨਿਟ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਜੁੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਲਈ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਬੇਤੁਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

XXXXXX

28. ਕਿਸੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ:

"49. ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਸੱਚੀ ਕਾਪੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਸਵਾਲ ਅਧੀਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਾਪੀ ਸੱਚੀ ਸੀ, ਪਰ ਜੇ ਕਥਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਖੁਲਾਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਕਰਣ ਸੀ, ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਪੀ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਸਕਦੀ ਹੈ।

29. ਇਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਟੀਫਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ। ਜੇ., ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: -

"26. ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਤਿਹਰਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਸਦੇ

ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕ੍ਰਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ: ਪਰ ਫਿਰ, ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ: ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ. ਦੂਜਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਕ੍ਰਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਨ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਅਣਉਚਿਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਫਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ: ਅਣਉਚਿਤ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਸ ਸ਼ਾਖਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਬੇਲੋੜੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲੰਬਿਤ ਅਤੇ ਅਣਸੁਲਝਿਆ ਰਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾੜਾ ਹੈ; ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹੀ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕ੍ਵਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਜਨਤਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "

XXXXXX

675ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI)ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

"31. ਹੁਣ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਰਾਬਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਜ, ਜੋ ਕ੍ਵਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਵਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਕੋਈ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਉਸ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਾਅਵਾ, ਜੋ ਵੀ ਤੱਥ ਇਸ ਮੌਕੇ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੱਥ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਵਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕ੍ਵਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰੱਖਿਆ ਭੇਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਕੂਟਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਾਂ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਕਸਰ ਇੰਨਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ

ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ, ਕ੍ਰਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ (ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕ੍ਰਾਊਨ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ), ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਅਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਕਸਰ ਰੂਪ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ, ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕ੍ਰਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।

XXXXXX

"38. ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਕ੍ਰਾਊਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੇ ਰੋਜਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ (1973) AC ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪੰਨਾ 400 'ਤੇ ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ [1968] UKHL 2 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ; (1968) AC 910 ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਸ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ "ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਹੈ"। ਕਈ ਵਾਰ ਜਮਾਤੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ

ਸਲਾਹ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਜਮ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਗ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਲਾਸਗੋ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਰੈਡਕਲਿਫ ਨੇ 1956 ਦੇ SC (HL) ਦੇ ਪੰਨਾ 20 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕ੍ਰਾਊਨ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ "ਸਖਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ" ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਰਮਨ ਐਲ.ਜੇ. ਨੇ ਗ੍ਰੋਸਵੇਨਰ ਹੋਟਲ ਕੇਸ (1965) CH ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 1255 'ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ: ਫਿਰ, ਕੋਨਵੇ ਬਨਾਮ ਰਿਮਰ (1968) AC 901 ਵਿੱਚ, ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੇ "ਗੁੰਝਲਦਾਰ" ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਗੁਪਤਤਾ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦਾ ਸਹੀ ਅਧਾਰ ਲੱਭ ਲਿਆ, ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਮਿੰਟਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ "ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਲੋਚਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ. . . . ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਪੀਸਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ" (1968) AC, ਪੰਨਾ 952 'ਤੇ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਮੌਰਿਸ (1968) AC, ਪੰਨਾ 959, ਲਾਰਡ ਪੀਅਰਸ (1968) AC, ਪੰਨਾ 987-988 ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਅਪਜਾਨ (1968) AC ਤੇ "ਕੰਡੋਰ" ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪੰਨਾ 933-934 ਤੇ. ਰੋਜਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ (1973) AC ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 413 'ਤੇ ਲਾਰਡ ਸੈਲਮਨ ਨੇ "ਕਠੋਰ" ਦਲੀਲ ਨੂੰ "ਪੁਰਾਣੀ ਗਲਤੀ" ਵਜੋਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ।

XXXXXX

677ਯਸ਼ਵੰਤ ਸਿਨਹਾ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (CBI)ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਾਹੀਂ

[ਕੇ. ਐਮ. ਜੋਸਫ, ਜੇ.]

"41. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਕ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗ਼ੈਰ-ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਦਿਲਚਸਪੀ ਭਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਰੌਬਿਨਸਨ ਬਨਾਮ ਦੱਖਣੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ (ਨੰਬਰ 2) (1931) AC 704, ਲਾਰਡ ਬਲੇਨਸਬਰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਪੰਨਾ 718 ਤੇ 1949 ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਕਰੀਵਾਲਡਟ ਜੇ. ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਬਨਾਮ ਫੋਰਡ (1957) 2 FLR 202, ਪੰਨਾ 209 ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਰਡ ਬਲੈਨਸਬਰਗ ਨੇ ਦੇਖਿਆ (25) "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ"। ਵ੍ਹਾਈਟਹਾਲ ਬਨਾਮ ਵ੍ਹਾਈਟਹਾਲ 1957 SC 30 ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 38 'ਤੇ ਲਾਰਡ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ (ਕਲਾਈਡ) ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸੀਮਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਗੁਪਤਤਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਜੋ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ..."

"44. ਰੋਜਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ "ਕੁਝ ਗਲਤ ਤਰੀਕਿਆਂ" ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਨਤਕ ਹੋਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ (1973) AC, ਪੰਨਾ 402 'ਤੇ ਫਰਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਗੇਮਿੰਗ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾਸ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਗੁਪਤਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ, ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ."

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

30. ਰੋਜਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ 1973 A.C. 388 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗੇਮਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਗੇਮਿੰਗ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਬਦਨਾਮੀ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲਾਰਡ ਰੀਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ: -

XXXXXX

“ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਜਨਹਿੱਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਦੀ ਕਾਪੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।

31. ਪਰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖਬਾਰ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦਾ ਆਮ ਨਿਯਮ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਜਿਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਟੀਫਨ, ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

32. ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ

ਸਮੀਖਿਆ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi